

Motion till riksdagen 2025/26:4054

av Camilla Hansén m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2025/26:194 Nya läroplaner – för en stark kunskapsskola

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett bredare syfte med utbildningen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka läroplanens skrivningar om diskriminering genom att benämna diskrimineringsgrunderna och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka läroplanens skrivningar om nationella minoriteter genom att benämna dem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer ska framgå av läroplanens inledande delar, i rektorsuppdrag och i en bredd av kursplaner och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna och tydliggöra elevinflytandet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att värna vårdnadshavares inflytande och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förtydliga uppdraget i fråga om lärande för hållbar utveckling i läroplanens inledning, skolans mål och övriga styrdokument och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka och modernisera läroplanens skrivningar om digitalisering och AI och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Skolan är en viktig plats för att ge alla barn likvärdiga möjligheter till bildning, kreativitet och kulturupplevelser. Skolan ska ge varje barn möjlighet att vara sig själv och växa till

den hen vill vara. Genom skolan ska barn och ungdomar få lusten och redskapen att lära och utvecklas genom livet. Skollagen och läroplanerna lägger grunden för vad svensk skola ska vara.

Propositionen behandlar lagändringar som sedan kommer att ligga till grund för förändringar i läroplaner och kursplaner. Miljöpartiets motion behandlar propositionen och gör medskick till det kommande förändringsarbetet som kommer att ske på förordningsnivå.

Inledningsvis instämmer Miljöpartiet i att det behövs en ordnad struktur för skolväsendets styrning och behovet av att förnya de inledande delarna av läroplanen. Texten är gammal och har kompletterats på olika sätt, vilket gör att det är onödigt omständligt. Vi instämmer delvis i principen att det bör vara en förenklad struktur som minskar upprepningar och blir alltför detaljerad. Dock tycker vi att regeringen har gått för långt med den principen och det gör att texten tappar viktigt innehåll, t.ex. att benämna diskrimineringsgrunderna och de nationella minoriteterna. Det står också i motsats till utredningens förslag om att ge mycket detaljerade instruktioner till lärare om hur de ska undervisa i senare delar av läroplanen.

Vi kommenterar några delar lite utförligare, där vi ser risker att regeringen i förordningsarbetet inte lägger tillräcklig vikt vid några ämnesområden; utbildningens syfte, sexualundervisning, elevinflytande, lärande för hållbar utveckling och ansvarsfull digitalisering och AI.

Utbildningens syfte

Regeringen ändrar den tidigare lagtexten om att syftet med utbildningen är ”att eleverna ska inhämta och utveckla kunskaper och värden” till att utbildningen syftar till ”att förmedla och förankra kunskaper och värden hos barn och elever”. Det signalerar en kunskapssyn där man föreställer sig att eleverna är passiva mottagare av kunskaper, i stället för att de själva också är aktiva i att ta till sig, behandla och bearbeta kunskap. Det ligger närmare verkligheten att beskriva ett tudelat syfte där en del handlar om skolans uppgift att förmedla och förankra kunskaper och värden, och den andra delen fokuserar på elevernas roll att inhämta och utveckla kunskaper. Det är också av vikt att elever lär sig olika strategier för att skaffa sig nya kunskaper; det är en grund för det livslånga lärandet. Miljöpartiet vill se ett bredare syfte med utbildningen i skollagen, än vad regeringen föreslår.

Stärk sexualundervisningens ställning

Miljöpartiet anser att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer är en viktig del av svensk utbildning i nutid, och ser att det även varit det historiskt. Strukturen har förstärkts så sent som 2022 med examensmål i lärarutbildningen och tydligare skrivningar i läroplanens uppdrag till rektor att ha ansvar för området sex, samtycke och relationer och förekomst i ett flertal kursplaner.

Skolinspektionen har granskat undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer och konstaterar att kvaliteten behöver bli bättre. Granskningen visar bl.a. att eleverna får undervisning som inte är tillräckligt nära deras vardag och att de sällan möter fördjupad undervisning om hedersvåld och förtryck. Skolinspektionen ser att undervisningen

riskerar att bli ytlig när det inte tas ett helhetsgrepp och att elever på mansdominerade program riskerar att få begränsad undervisning.

Skolinspektionen ser också att lärarna upplever osäkerhet när de ska undervisa om känsliga frågor, vilket stämmer överens med en undersökning som RFSU genomfört med Göteborgs universitet som visar att lärarutbildarna också angav att sexualitet är ett område de undervisar lite om och som de anser är svårt att undervisa om. Hela 70 procent av lärarstudenterna vill ha mer kunskap om ungas sexualitet.

Regeringen har tagit emot två utredningar som berör undervisningen i sexualitet, samtycke och relationer. Det är dels lärarutbildningsutredningen, dels läroplansutredningen. Området är tydligt nedprioriterat i båda utredningarna och civilsamhället har reagerat med stor oro. Nu ser vi resultatet i föreliggande proposition och läroplaner, och regeringens argumentation för att tunna ut kunskapsområdet bygger inte på kunskapen om vad som är viktigt för elever och lärare i styrningen av det här kunskapsområdet. Miljöpartiet delar invändningarna från remissinstanser som Elevernas riksförbund, Sveriges Elevråd och Sveriges Elevkårer, Barnombudsmannen, Diskrimineringsombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten, Myndigheten för delaktighet, Skolverket, SPSM, Göteborgs universitet, Stockholms universitet, SKR, RFSU och RFSL.

Miljöpartiet anser att skrivningar om sexualitet, samtycke och relationer ska finnas i läroplanens inledande delar, att de ska finnas kvar under rubriken rektors ansvar och att de fortsatt ska förekomma i en stor bredd av kursplaner med tydlig progression. Sexualundervisning bör vara läroplansbaserad, ämnesövergripande och återkommande i enlighet med rekommendationer från internationella organ som Unesco och WHO.

Värna och stärk elevinflytandet

Miljöpartiet har uttryckt oro för regeringens sätt att beskriva och värdera elevernas inflytande och ser hur de vägval regeringspartierna gör i kommunikationen om aktuella reformer riskerar krympa elevernas inflytande. Eleverna har den bästa kunskapen om hur deras egen vardag ser ut, och det är viktigt att elevernas lagstadgade inflytande på utbildningen verkställs, t.ex. att skolan stöder elevernas organisering och arbetar strukturerat med elevskyddsombud och skyddsronder. Elever har en lagstadgad rätt till inflytande över sin utbildning och det behöver tydligt framgå i skollag och läroplaner.

Regeringen bedömer att ”det är positivt för eleverna med mer balanserade skrivningar i läroplanerna om elevinflytande då ansvarsfördelningen mellan elever och lärare blir tydligare, samtidigt som lärarens ansvar att förmedla och förankra kunskap tydliggörs”. Miljöpartiet delar inte den bedömningen, när syftet är att inskränka elevers inflytande. Skickliga lärare har förmåga att ge eleverna inflytande i relation till deras ålder och mognad.

Det är viktigt att barn och unga redan i tidig ålder får förståelse för det demokratiska samtalet och hur det är att ta ansvar och göra sin röst hörd. Det är därför viktigt att eleverna får organisera sig självständigt. Barn och unga ska redan i skolan kunna praktisera demokratin och påverka skolmiljön. Lärarna är självklart de som leder undervisningen, men eleverna ska ha inflytande över sin skolgång. Vår uppfattning är också att regeringen nu har en avsikt att frånta eleverna inflytande och medbestämmande över ordningsreglerna i skolan och att det riskerar att minska elevernas delaktighet men också ordningsreglernas legitimitet och efterlevnaden av dem. Vi anser därför att man måste säkerställa elevernas inflytande i den svenska skolan, och uppmanar regeringen

att i det fortsatta förordningsarbetet noga värna och stärka elevernas inflytande. Detsamma gäller vårdnadshavares inflytande, som är särskilt viktigt i de tidiga skolåren men också för barn som har behov av stöd.

Lärande för hållbar utveckling

Vår samtid präglas av ett antal stora globala megatrender som påverkar hur vårt system för utbildning och forskning behöver organiseras för att stärka vårt samhälle. Bland det som kallas globala megatrender brukar nämnas klimatförändringar, globalisering, digitalisering och teknisk utveckling, urbanisering och demografiska förändringar. Dagens elever är världsmedborgare och makthavare som har förmågan att vara en del av det hållbara samhällsbygget i ljuset av de globala megatrender som kommer att påverka dem och vårt samhälle under hela deras livstid. Det ställer krav på svenskt utbildningsväsen att inte bara ge de kunskaper som krävs av medborgare i en demokrati, utan också lägga grund för både kompetens i sak och i handlingsförmåga när det gäller vad som krävs för att hantera klimatförändringarna och de andra stora, globala förändringarna.

Sverige och världens länder har åtagit sig att uppfylla målen i Agenda 2030, som innebär att alla barn, elever och studenter ska få de kunskaper och färdigheter som de behöver för att främja en hållbar utveckling, bl.a. genom utbildning för hållbar utveckling och hållbara livsstilar, mänskliga rättigheter, jämställdhet, främjande av en kultur av fred, icke-våld och globalt medborgarskap samt värdesättande av kulturell mångfald och kulturens bidrag till en hållbar utveckling (delmål 4.7).

I ljuset av de globala megatrenderna och det faktum att världens länder kommit överens om Agenda 2030 är det tydligt att de som i dag är elever i våra grundskolor behöver utveckla en handlingskompetens för hållbar utveckling. Det framgår inte i tillräcklig omfattning i utredningens förslag till ny läroplan. Skolväsendets roll bör förtydligas och arbetet med att öka kännedom om generationsmålet i grundlagen – att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta – är av yttersta vikt för att barn och elever ska stå starkt rustade för att leva i och leda ett samhälle som ska nå det övergripande generationsmålet. I regeringsformen uttrycks det som att ”det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer” och innebär att även skolväsendet behöver bidra till hållbar utveckling.

I utredningen Kunskap för alla (SOU 2025:19) görs en omvärldsspaning under rubriken Samhällstrender som påverkar läroplanerna (bilaga 8). Där framgår att miljöperspektivet har varit tydligt i skolans styrdokument på olika sätt under en längre tid, men att fokus har skiftat beroende på klimat- och hållbarhetsfrågans ställning i samhällsdebatten. Omvärldsspaningen behandlar även Agenda 2030, men märkligt nog inte mål 4 God utbildning för alla, utan fokuserar på mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt samt mål 12 Hållbar konsumtion och produktion.

Miljöpartiet vill att vikten av lärande för hållbar utveckling ska framgå tydligare i skolväsendets uppdrag, vilket innebär för alla skolformer för både elever och vuxna att utbildningen ska ha kunskap om hållbar utveckling med dimensionerna social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet som ett mål: exempelvis som det nu finns för barnen i förskolan enligt Läroplan för förskolan (Lpfö 18, reviderad 2022). Det kan lämpligen framgå av läroplanens inledande delar under rubriken ”Skolan står för samhällsanknytning”, som grund för punkten under Skolans mål. Den punkten behöver

kompletteras så att det också framgår att varje elev också behöver handlingsberedskap för att kunna agera på ett sätt som stärker den hållbara utvecklingen ur ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter själv och tillsammans med andra. Det är grundläggande att eleverna får vetenskapligt baserad kunskap om klimatförändringarna, men också insikt i att deras röst och handling har betydelse, samtidigt som de vet att andra också strävar mot en hållbar framtid.

Ansvarsfull digitalisering och AI inom utbildningsväsendet

Liksom flera remissinstanser är Miljöpartiet kritiska till regeringens bristande arbete när det gäller att stärka svenska elevers digitala kompetens. Regeringen har ingen egentlig strategi för hur digitalisering och AI ska hanteras i skolväsendet och det gör att Sverige halkar efter andra länder i Europa. Förändringarna går mycket fort och påverkar oundvikligen alla samhällssektorer. Vi behöver agera både snabbt och eftertänksamt.

Att digitaliseringen ofrånkomligen kommer att vara en del i den värld vi lever i innebär dock inte att andra kunskaper blir oviktiga, t.ex. vanan att läsa böcker och att skriva för hand men också hantverk och estetiska praktiker. Tryckta böcker är det vanligaste läromedlet och kommer antagligen att vara det under lång tid. Förskollärare och lärare är experter på barns och ungas lärande och behöver frihet att utforma undervisning. Elever behöver tillsammans med sina lärare fylla sin verktygslåda med olika strategier för lärande som baseras både på analoga och digitala sätt att ta in, organisera och fördjupa sin kunskap.

Det är av yttersta vikt att digitaliseringen är baserad på forskning och beprövad erfarenhet. Beslut om det pedagogiska arbetet ska fattas av kompetenta medarbetare, och därför behövs satsningar på lärares kompetensutveckling. Samtidigt som digitaliseringen lägger ett nytt raster över samhället och utbildningen, ska vi inte tappa grunden i den pedagogiska verksamheten – det är skolans kärna – och den mångvetenskapliga kunskapen som redan finns om barns utveckling och inläring, när vi samtidigt tar oss an framtidens kunskapsutveckling med de förutsättningar som nu råder i samhället.

I vårt grannland Finland använder man begreppet digital bildning och beskriver hur den börjar redan i förskolan, där grunden läggs för det som kallas medieläskunnighet. Medieläskunnighet handlar om att kunna hantera desinformation, tolka och producera innehåll och verka i en digital miljö. Med social hållbarhet som utgångspunkt följer man också upp hur digitaliseringen påverkar barn och unga.

Regeringens urvattning av digital kompetens i läroplanen får kritik från flera remissinstanser, bl.a. SPSM som avstyrker ”att digitaliseringen tonas ner eller tas bort och flyttas till vissa kursplaner” och utvecklar grunden för avstyrkandet med att ”digital kompetens och digitala lärverktyg kan vara avgörande för att elever med funktionsnedsättningar ska få likvärdiga möjligheter att lära och vara delaktiga i skola och samhälle”. Stiftelsen Friends anger i sitt remissvar att de vill att läroplanerna tydligare följer rekommendationer från internationella organ som Unesco, WHO och OECD som lyfter fram att skolan behöver fokusera mer på barn och ungas sociala, emotionella och digitala förmågor, samt att man, eftersom 80 procent av lågstadiebarnen använder internet varje dag, tidigare behöver få undervisning som utvecklar ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digitala miljöer. Elevernas riksförbund skriver i sitt remissvar att även om de delar regeringens ambition om försiktighet för att skydda de yngsta eleverna, är regeringens resonemang otillräckliga och bitvis förenklade. De

påpekar att digital kompetens är en grundläggande medborgarfärdighet. Även Sveriges Lärare, Sveriges Skolledare, SKR, Sveriges Elevkårer, Sveriges Elevråd, Stockholms universitet, Göteborgs universitet och Högskolan i Halmstad påtalar i sina remissvar till läroplansutredningen bristerna i skrivningarna om digital kompetens.

Miljöpartiet instämmer med remissinstansernas kritik av de försvagade skrivningarna kring digital kompetens och vill understryka vikten av att regeringen i det fortsatta arbetet med läroplan och kursplaner stärker både de övergripande skrivningarna i läroplanen, exempelvis i avsnittet ”Skolan står för samhällsanknytning”, och konkreta skrivningar i olika kursplaner avseende de kunskaper eleverna behöver för att hantera den digitala tillvaro de nu lever i och ha kunskap inför vidare studier och arbetsliv. För att styrningen av skolväsendets digitalisering ska bli komplett behöver regeringen besluta om en strategi för skolväsendets digitalisering och AI-användning i skolan.

Camilla Hansén (MP)

Mats Berglund (MP)

Jan Riise (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Nils Seye Larsen (MP)